

UZUN DÖNEM HASTA BAKIM EL KİTABI

Editörler

Orhan KOÇ

Mine TUNCEL

Hurişah AKSAKAL

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçla kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-605-258-390-6
Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı Uzun Dönem Hasta Bakım El Kitabı
Yayıncı Sertifika No 25465

Editörler Orhan KOÇ
Mine TUNCEL
Hurişah AKSAKAL
Baskı ve Cilt Özyurt Matbaacılık
Bisac Code MED041000

Yayın Koordinatörü Yasin Dilmen
DOI 10.37609/akya.2008

UYARI

Bu üründe yer alan bilgiler sadece lisanslı tıbbi çalışanlar için kaynak olarak sunulmuştur. Herhangi bir konuda profesyonel tıbbi danışmanlık veya tıbbi tanı amacıyla kullanılmamalıdır. *Akademisyen Kitabevi* ve alıcı arasında herhangi bir şekilde doktor-hasta, terapist-hasta ve/veya başka bir sağlık sunum hizmeti ilişkisi oluşturmaz. Bu ürün profesyonel tıbbi kararların eşleniği veya yedeği değildir. *Akademisyen Kitabevi* ve bağlı şirketleri, yazarları, katılımcıları, partnerleri ve sponsorları ürün bilgilerine dayalı olarak yapılan bütün uygulamalardan doğan, insanlarda ve cihazlarda yaralanma ve/veya hasarlardan sorumlu değildir.

İlaçların veya başka kimyasalların reçete edildiği durumlarda, tavsiye edilen dozunu, ilacın uygulanacak süresi, yöntemi ve kontraendikasyonlarını belirlemek için, okuyucuya üretici tarafından her ilaca dair sunulan güncel ürün bilgisini kontrol etmesi tavsiye edilmektedir. Dozun ve hasta için en uygun tedavinin belirlenmesi, tedavi eden hekimin hastaya dair bilgi ve tecrübelerine dayanak oluşturması, hekimin kendi sorumluluğundadır.

Akademisyen Kitabevi, üçüncü bir taraf tarafından yapılan ürüne dair değişiklikler, tekrar paketlemeler ve özelleştirmelerden sorumlu değildir.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

*Bu kitap özveri ve büyük sabırla hastaya
bakım verenlere ithaf edilmiştir.*

*Op. Dr. Orhan KOÇ
SADEFE Onursal Başkanı*

İÇİNDEKİLER

Palyatif Bakım ve Uzun Süreli Bakım Yaklaşımları	1
Palyatif Bakım Nedir?	3
Palyatif Bakım Merkezinden Taburcu Olacak Hastanın Ev Ortamının Hazırlanması	7
Evde Sağlık Hastasında Kişisel Hijyen	19
İlaç Kullanımında Dikkat Edilecek Noktalar.....	33
Kemoterapi	39
Egzersiz Eğitimi.....	53
Beslenme Uygulama Önerileri	67
Bakım Vericilere Yönelik Basınç Ülseri.....	85
Basınç Ülseri Nedir?	87
Bakım Vericilere Yönelik Stoma Bakımı	103
Stoma Nedir?.....	105

KAYNAKLAR

1. Atalay M, Sabuncu N, Alpar Ş. Hemşirelik esasları el kitabı. 1. baskı. İstanbul: Birlik Ofset; 1997.
2. Cimete G. Evde bakım hemşireliği. Türk Yoğun Bakım Derneği Dergisi 2008;6(4):47-53.
3. Aksu T, Fadiloğlu Ç. Solunum sistemi hastalıklarında evde bakım yönetimi. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi 2010; 2(3):126-132.
4. Akdemir N, Bostanoğlu H, Yurtsever S, Kutlutürkan S, Kapucu S, Canlı Özer Z. Yatağa bağımlı hastaların evde yaşadıkları sağlık sorunlarına yönelik evde bakım hizmet gereksinimleri. Dicle Tıp Dergisi 2011;38(1): 57-65
5. Atabek Aştı T, Karadağ A. (2016). Hemşirelik Esasları. Akademik Basın ve Yayıncılık, İstanbul s.1044-1050.
6. Lloyd-Owen SJ, Donaldson GC, Ambrosino N, Escarabill J, Farre R, Fauroux B, et al. Patterns of home mechanical use in Europe: Results from the Eurovent survey. Eur Respir J 2005;25(6):1025-31.
7. Simonds AK. Risk management of the home ventilator dependent patient. Thorax 2006;61(5):369-71.
8. Yılmaz M, Sametoğlu F, Akmeşe G, Tak A, Yağbasan B, Gökçay S ve ark. Sağlık hizmetinin alternatif bir sunum şekli olarak evde hasta bakımı. İstanbul Med J 2010;11(3):125-32.
9. Bakım Hizmetleri Stratejisi ve Eylem Planı (2011 – 2013). www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/01/20110119-6-1.do Erişim tarihi:01.09.2013
10. Özer Ö, Şantaş F. Kamunun sunduğu evde bakım hizmetleri ve finansmanı. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2012; 3(2):96-103.
11. Birol L. Hemşirelik süreci. 9. Baskı, İzmir: Etki Matbaacılık; 2009.

12. Roper N, Logan WW, Tierney AJ. The elements of nursing: A model for nursing based on a model of living. 4th ed. New York: Churchill Livingstone; 1996.
13. Terzi B, Kaya N. Yoğun bakım hastasında hemşirelik bakımı. Yoğun Bakım Dergisi 2011;1:21-5.
14. Ignatovicus DD. The nursing process. In: Ignatovicus DD, Workman ML, Mishler MA, editors. Medical-surgical nursing, 2th ed. USA: WB Saunder Company; 1995. p. 25-41.
15. Tomey AM. The Roper Logan Tierney models of nursing. UK: Churchill Livingstone; 2009.
16. Potter P, Perry AG. Fundamentals of nursing USA: Elsevier Company; 2005.
17. Bahar M. Evde Mekanik Ventilasyon Tedavisi. Türk Yoğun Bakım Derneği Dergisi 2008;6(4):21-7.
18. Karakurt Z. Evde mekanik ventilasyon. Yoğun Bakım Dergisi 2004; 4(3):145-50.
19. Erdemir F. Hemşirelik tanıları el kitabı. 7 Baskı. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri; 2005.
20. Yentür E. Evde enteral ve parenteral beslenme. Türk Yoğun Bakım Derneği Dergisi 2008;6 (4): 28-33.
21. Kara M, Aştı T. Kronik obstruktif akciğer hastalığının evde bakımı. AÜTD 2002;34: 75-81.
22. Can ÖS, Ünal N. Evde bakım ve tedavi. Türk Yoğun Bakım Derneği Dergisi 2008;6(4):6-13.
23. Wright S, Burch J. Pre- and Post-operative care. Stoma Care (Burch Jed). Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell, 2008;119-141. Jane C. Rothroch /Alexander's. (2011). Care of The Patient in Surgery. ELSEVIER (Mosby), 14th Edition, p. 129-133.
24. Lynn P, LeBon M. (2011). Skill Checklists for Taylor's Clinical Nursing Skills A Nursing Process Approach. Third Edition, p. 310- 312.

25. Lippincott Williams, Author Wilkins (2016). NURSING CARE PLANNING p.3-153.
26. Gräwe JS, Mirow L, Bouchard R, Lindig M. Impact of preoperative patient education on postoperative pain in consideration of the individual coping style. *Schmerz* 2010;24(6):575-86.
27. Currow DC, Wheeler JL, Glare PA, Kaasa S, Abernethy AP. A Framework for Generalizability in Palliative Care. *J Pain Symptom Manage* 2009;37: 373-386.
28. Grant M, Elk R, Ferrell B, Morrison RS, von Gunten CF. Current Status of Palliative Care_Clinical Implementation, Education, and Research. *CA Cancer J Clin* 2009;59;327-335.
29. Radbruch L, Strasser F, Elsner F, et al., Fatigue in palliative care patients – an EAPC approach, *Palliative Medicine* 2008; 22: 13–22.
30. Bakım Tavsiyeleri Palyatif Bakım Thomas Sitte (Deutsche Palliative Stiftung Yayinevi), Fulda 2016.
31. Bankhead R, Boullata J, Brantley S, Corkins M, Guenter P, Krenitsky J, et al. Enteral nutrition practice recommendations. *Journal of Parenteral and Enteral Nutrition*. 2009;33:122-67.
32. Dietitians Association of Australia (DAA) Nutrition Support Interest Group. Enteral nutrition manual for adults in health care facilities. October, 2011, 1-50.
33. Moreira TV, McQuiggan M. Methods for the assessment of gastric emptying in critically ill, enterally fed adults. *Nutrition in Clinical Practice*. 2009;24(2):261-73.
34. Montejo J, Minambres E, Bordeje L, Mesejo A, Acosta J, Heras A, et al. Gastric residual volume during enteral nutrition in ICU patients: the REGANE study. *Intensive care medicine*. 2010;36(8):1386-93.
35. Delaune SC, Ladner KP (2011). *Oxsination. Fundamentals of Nursing Standarts and Nursing*, New Orleans-Louisiana, Fourth Edition. s. 888-889.

36. Perry AG, Potter PA. (2011). Klinik Uygulama Becerileri ve Yöntemleri. Nobel Kitabevi, Adana.
37. Wright S, Burch J. Pre- and Post-operative care. Stoma Care (Burch Jed). Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell, 2008;119-141.
38. Jane C. Rothroch /Alexander's. (2011). Care of The Patient in Surgery. ELSEVIER (Mosby), 14th Edition, p. 129-133.
39. Lynn P, LeBon M. (2011). Skill Checklists for Taylor's Clinical Nursing Skills A Nursing Process Approach. Third Edition, p. 310- 312.
40. Lippincott Williams, Author Wilkins (2016). NURSING CARE PLANNING p.3-153.
41. Gräwe JS, Mirow L, Bouchard R, Lindig M. Impact of preoperative patient education on postoperative pain in consideration of the individual coping style. Schmerz 2010;24(6):575-86.
42. Currow DC, Wheeler JL, Glare PA, Kaasa S, Abernethy AP. A Framework for Generalizability in Palliative Care. J Pain Symptom Manage 2009;37: 373-386.
43. Grant M, Elk R, Ferrell B, Morrison RS, von Gunten CF. Current Status of Palliative Care_Clinical Implementation, Education, and Research. CA Cancer J Clin 2009;59;327-335.
44. Radbruch L, Strasser F, Elsner F, et al., Fatigue in palliative care patients – an EAPC approach, Palliative Medicine 2008; 22: 13–22.
45. Bakım Tavsiyeleri Palyatif Bakım Thomas Sitte (Deutsche Palliative Stiftung Yayinevi), Fulda 2016.
46. Bankhead R, Boullata J, Brantley S, Corkins M, Guenter P, Krenitsky J, et al. Enteral nutrition practice recommendations. Journal of Parenteral and Enteral Nutrition. 2009;33:122-67.
47. Diyetitians Association of Australia (DAA) Nutrition Support Interest Group. Enteral nutrition manual for adults in health care facilities. October, 2011, 1-50.

48. Moreira TV, McQuiggan M. Methods for the assessment of gastric emptying in critically ill, enterally fed adults. *Nutrition in Clinical Practice*. 2009;24(2):261-73.
49. Montejo J, Minambres E, Bordeje L, Mesejo A, Acosta J, Heras A, et al. Gastric residual volume during enteral nutrition in ICU patients: the REGANE study. *Intensive care medicine*. 2010;36(8):1386-93.
50. Delaune SC, Ladner KP (2011). *Oxsination. Fundamentals of Nursing Standarts and Nursing*, New Orleans-Louisiana, Fourth Edition. s. 888-889.
51. Perry AG, Potter PA. (2011). *Klinik Uygulama Becerileri ve Yöntemleri*. Nobel Kitabevi, Adana.
52. Kaiser AM, Israelit S, Klaristenfeld D, Selvindoss P, Vukasin P, Ault G, et al. Morbidity of Ostomy Takedown. *J Gastrointest Surg* 2008;12(3):437-41.
53. Tan WS, Tang CL, Shi L, Eu KW. Meta-analysis of defunctioning stomas in low anterior resection for rectal cancer. *British J Surg* 2009;96(5):462-72
54. Rondelli F, Reboldi P, Rulli A, Barberini F, Guerrisi A, Izzo L, et al. Loop ileostomy versus loop colostomy for fecal diversion after colorectal or coloanal anastomosis: a metaanalysis. *Int J Colorectal Dis* 2009;24(5): 479-88.
55. Kariv Y, Remzi FH, Strong SA, Hamel JP, Preen M, Fazio VW. Ileal pouch rectal anastomosis: a viable alternative to permanent ileostomy in Crohn's proctocolitis patients. *J Am Coll Surg* 2009;208(3):390-9.
56. Israelsson LA. Parastomal hernia. *Surg Clin North Am* 2008;88(1):113-25.
57. Seamon LG, Richardson DL, Pierce M, O'Malley DM, Griffin S, Cohn DE. Local correction of extreme stomal prolapse following tranverse loop colostomy. *Gynecol Oncol* 2008;111(3):549-51.

58. Ronco M, Iona L, Fabbro C, et al. Patient education outcomes in surgery: a systematic review from 2004 to 2010. *Int J Evid Based Healthcare* 2012;10:309-323.
59. Danielsen AK, Burcharth J, Rosenberg J. Patient education has a positive effect in patients with a stoma: a systematic review. *Colorectal Dis* 2013;15:e276-283.
60. Vujnovich A. Pre and Post-operative assessment of patients with stoma. *Nurs Stand* 2008;22:50-56; quiz 58.
61. Ostomy Guidelines Task Force, Goldberg M, Aukett LK, Carmel J, et al. Management of the patient with a fecal ostomy: Best practice guideline for clinicians. *J Wound Ostomy Continence Nurs* 2010;37:596-598.
62. Kristensen SA, Laustsen S, Kiesbye B, Jensen BT. The urostomy education scale: a reliable and valid tool to evaluate urostomy self-care skills among cystectomy patients. *J Wound Ostomy Continence Nurs* 2013;40:611-617.
63. Chittick P, Sherertz RJ. Recognition and prevention of nosocomial vascular device and related bloodstream infections in the intensive care unit, *Crit Care Med* 2010;38(Suppl 8):S363-72.
64. Mermel LA, Allon M, Bouza E et al. Clinical practice guidelines for the diagnosis and management of intravascular catheter-related infection: 2009 Update by the Infectious Diseases Society of America, *Clin Infect Dis* 2009;49(1):1-45.
65. Timsit JF, Dubois Y, Minet C et al. New challenges in the diagnosis, management, and prevention of central venous catheter-related infections, *Semin Respir Crit Care Med* 2011;32(2):139-50
66. Lynn P, Lebon M (2011). *Skills Checklists For Taylor's Clinical Nursing Skills*. Lippincott Williams &Wilkins, 3. Edition, USA. s. 333-339.
67. Bouza E, Guembe M, Muñoz P. Selection of the vascular catheter: can it minimise the risk of infection? *Int J Antimicrob Agents* 2010;36(Suppl 2):s 22-5.

68. Donlan RM. Biofilm elimination on intravascular catheters: important considerations for the infectious disease practitioner, *Clin Infect Dis* 2011;52(8): 1038-45.
69. Hewlett AL, Rupp ME. New developments in the prevention of intravascular catheter associated infections, *Infect Dis Clin North Am* 2012;26(1):1-11.
70. Yee-Huang Ku, Pi-Hui Kuo, Yueh-Feng Tsai, Wen-Tsung Huang, Ming-Hsien Lin, and Chao-Jung Tsao. Port-A-Cath Implantation Using Percuta-neous Puncture Without Guidance. *Ann Surg Oncol* 2009;16:729-734.
71. Marcel Binnebösel, Jochen Grommes, Karsten Junge, Sonja Göbner, Volker Schumpelick and Son Truong. Internal jugular vein thrombo-sis presenting as a painful neck mass due to a spontaneous dislocated subclavian port catheter as long-term complication: a case report *Ca-ses Journal* 2009;2:7991.
72. Burns KEA, Meloren A. Catheter-related right atrial thrombus and pulmonary embolism: A case report and systematic review of the literatür. *Can Respir J* 2009;16:163-5.
73. Gonda SJ, Li R. Principles of subcutaneous port placement. *Tech Vasc Interv Radiol* 2011;14:198-203.
74. Dariushnia SR, Wallace MJ, Siddigi NH, et al. Quality improvement guidelines for central venous Access. *J Vasc Interv Radiol* 2010;21:976-81.
75. Granziera E, Scarpa M, Ciccicarese A, et al. Totally implantable venous access devices: retrospective analysis of different insertion techniques and predictors of complications in 796 devices implanted in a single institution. *BMC Surg*,2014;14:17.
76. Jane C, Rothroch /Alexander's. (2011). *Care of The Patient in Surgery*. Elsevier(Mosby 14 th Edition, p.299).
77. Lynn P, LeBon M. (2011). *Skill Checklists for Taylor's Clinical Nursing Skills A Nursing Process Approach*. Lippincott Williams and Wilkens, Third Edition, p. 284- 285.

78. Delaune SC, Ladner KP (2011). Inserting a nasogastric or nasointestinal tube for suction and enteral feedings. *Fundamentals of Nursing Standarts and Nursing*, New Orleans-Louisiana, Fourth Edition. s. 1032,1035,1037-1040.
79. Peter S, Gill F. Development of a clinical practice guideline for testing nasogastric tube placement. *JSPN*. 2008; 14(1):3–11.
80. Heineck I, Bueno D, Heydrich J. Study on the use of drugs in patient with enteral feeding tubes. *Pharm World Sci*. 2009;31:145–148.
81. Best C, Wilson N. Advice on safe administration of medication via enteral feeding tubes. *Nutrition* 2011;November:6–10.
82. Bourgault AM. Feeding tube placement in adult: safe verification method for blindly inserted tubes. *American Journal of Critical Care* 2009;18(1):73–76.
83. Delaune SC, Ladner KP (2011). Responding to basic physiological needs. *Fundamentals of Nursing Standarts and Nursing*, New Orleans-Louisiana, Fourth Edition. s. 1269.
84. Lynn P, LeBon M (2011). *Skill Checklists for Taylor's Clinical Nursing Skills A Nursing Process Approach*. Lippincott Williams and Wilkens, Third Edition.
85. Lo E, Nicolle LE, Coffin SE, Gould C, Maragakis L, Meddings J, Pegues DA, Pettis AM, Saint S, Yokoe DS. Strategies to prevent catheter-associated urinary tract infections in acute care hospitals: 2014 update. *Infect Control Hosp Epidemiol*. 2014;35:464–479.
86. Leuck A-M, Wright D, Ellingson L, Kraemer L, Kuskowski MA, Johnson JR. Complications of Foley catheters – is infection the greatest risk? *J Urol*. 2012;187:1662–1666.
87. Pickard R, Lam T, MacLennan G, Starr K, Kilonzo M, McPherson G, Gillies K, McDonald A, Walton K, Buckley B, Glazener C, Boachie C, Burr J, Norrie J, Vale L, Grant A, Nidow J. Types of urethral catheter for reducing symptomatic urinary

- tact infections in hospitalized adults requiring short-term catheterization: multicenter randomized controlled trial and economic evaluation of antimicrobial- and antiseptic-impregnated urethral catheters (the CATHETER trial) *Health Technol Assess.* 2012;16(47) doi:10.3310/hta16470.
88. Burton DC, Edwards JR, Srinivasion A, Fredkin SK, Gould CV. Trends in catheter-associated urinary tract infections in adult intensive care units – United States, 1990–2007. *Infect Control Hosp Epidemiol.* 2011;32:748–756.
 89. Heudorf L, Boehicke K, Schade M. Healthcare-associated infections in long-term care facilities in Frankfurt am Main, Germany, January to March 2011. *Euro Surveill.* 2012;17(35):pil=20256.
 90. Jonsson K, Loft A-L E, Nasic S, Hedelin H. A prospective registration of catheter life and catheter interventions in patients with long-term indwelling catheters. *Scand J Urol Nephrol.* 2011;45:401–403.
 91. Nicolle LE. Urinary catheter associated infections. *Infect Dis Clin North Am.* 2012;26:13.28.
 92. Nicolle LE. Urinary tract infections in the elderly. *Clin Geriatr Med.* 2009;25:423–436.
 93. Hollingsworth JM, Rogers MA, Krein SL, Hickner A, Kuhn L, Cheng A, Chang R, Saint S. Determining the noninfectious complications of indwelling urethral catheters: a systematic review and meta-analysis. *Ann Intern Med.* 2013;159:401–410.
 94. Chant C, Smith DM, Marshall JC, Friedrich JO. Relationship of catheter associated urinary tract infection to mortality and length of stay in critically ill patients: a systematic review and meta-analysis of observational studies. *Crit Care Med.* 2011;39:1167–1173.
 95. Fitzmaurice C, Dicker D, Pain A, Hamavid H, Moradi-Lakeh M, MacIntyre MF, Allen C ve ark. The Global Burden of Cancer 2013. *JAMA Oncol.* 2015;1(4):505-27

96. Pavlopoulou A, Spandidos DA, Michalopoulos I. Human cancer databases (review). *Oncol Rep.* 2015 Jan;33(1):3-18. 3. Blackadar CB. Historical review of the causes of cancer. *World J Clin Oncol.* 2016;7(1):54-86
97. KINHİKAR RA, PAWAR AB, MAHANTSHETTY U, MURTHY V, DHESH-PANDE DD, SHRIVASTAVA SK. Rapid Arc, helical tomotherapy, sliding window intensity modulated radiotherapy and three dimensional conformal radiation for localized prostate cancer: a dosimetric comparison. *J Cancer Res Ther.* 2014 ;10(3):575-82.
98. Varela G, Gómez-Hernández MT. Stereotactic ablative radiotherapy for early stage non-small cell lung cancer: a word of caution. *Transl Lung Cancer Res.* 2016 Feb;5(1):102-5.
99. Lucena SR, Salazar N, Gracia-Cazaña T, Zamarrón A, González S, Juarranz Á, Gşlaberte Y ve ark. Combined Treatments with Photodynamic Therapy for Non-Melanoma Skin Cancer. *Int J Mol Sci.* 2015;16(10):25912-33.
100. Jung YW, Hysolli E, Kim KY, Tanaka Y, Park IH. Human induced pluripotent stem cells and neurodegenerative disease: prospects for novel therapies. *Curr Opin Neurol.* 2012;25(2):125-30
101. Palliative Care Nursing, Fourth Edition: Quality Care to the End of LIFE MARIANNE MATZO DEBORAH WITT SHERMAN
102. Patient and Family Symptom Control and Palliative Care Acute Inpatient Unit THE UNIVERSITY OF TEXAS MD. ANDERSON CANCER CENTER
103. Sağlık Bakanlığı (2015b) Palyatif Bakımla İlgili Güncel Duyurular. http://www.tkhk.gov.tr/DB/9/3566_palyatif-bakim-merke (erişim: 5 Aralık 2015)
104. Santa-Emma P, Roach R, Gill M, et al. (2002) Development and implementation of an inpatient acute palliative care service. *J Palliat Med,* 5(1): 93–100.

105. Tan HD, Kafalı H (2009) Cancer Pain Management in Palliative Care Patients. Leading the Way in Pain Control: A MECC/ONS Course for Oncology Nurses, J Pediatr Hematol Oncol, 31(8): 614
106. The European Association for Palliative Care (2004) A Guide for the Development of Palliative Nurse Education In Europe. <http://www.eapcnet.eu/Themes/Education/Nursingtaskforce/Recommendations.aspx> (erişim: 3 Aralık 2015)
107. The European Association for Palliative Care (2013) Recommendations of the European Association for Palliative Care (EAPC) for the Development of Undergraduate Curricula in Palliative Medicine at European Medical Schools. <http://www.eapcnet.eu/LinkClick.aspx?fileticket=S1MI-tuIutQ%-3d&tabid=1717> (erişim: 3 Aralık 2015)
108. The Harvard Medical School program in Palliative Care Education. (2014). Palliative Care Education and Practice. <http://www.hms.harvard.edu/pallcare/PCEP/PCEP.htm> (erişim: 3 Aralık 2015)
109. Tuncer M (2009) Ulusal Kanser Kontrol Programı 2009-2015. <http://www.tapdk.gov.tr/tutunalkolkontrol/Ulusal%20Kanser%20Kontrol%20Program%C4%B1,%202009-2015.pdf> (erişim: 03 Mayıs 2012)
110. Türk Onkoloji Grubu (2014). http://www.togd.net/index.php?category_id=9&m=menu2 (erişim: 2 Aralık 2015)
111. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) (2010) Kanser Hastalığı Konusunun Araştırılarak Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. (Rapor No: TBMM: 648). Ankara. Türkiye Büyük Millet Meclisi.
112. World Health Organization (2007) Palliative Care. <http://www.who.int/cancer/media/FINAL-PalliativeCareModule.pdf> (erişim: 6 Mayıs 2014)

113. World Health Organization (WHO) (1990) Cancer pain relief and palliative care. Geneva
114. World Health Organization (WHO) (2012) Definition Of Palliative Care. <http://www.who.int/cancer/palliative/definition/en/> (erişim: 1 Aralık 2015)
115. Worldwide Palliative Care Alliance (2014) Global Atlas of Palliative Care at the End of Life. http://www.who.int/nmh/Global_Atlas_of_Palliative_Care.pdf (erişim: 1 Aralık 2015)
116. Wright M, Wood J, Lynch T, et al. (2008) Mapping levels of palliative care development: A global view. *Journal of Pain and Symptom Management*, 35(5):469-485.
117. Wen S, Fu X, Li G, He L, Zhao C, Hu X , Pan R ve ark. Efficacy of tamoxifen in combination with docetaxel in patients with advanced non-small-cell lung cancer pretreated with platinumbased chemotherapy. *Anticancer Drugs*. 2016 Feb 12. [Epub ahead of print]

- Hastada halka ya da simit şeklinde araçlar kullanmayınız.
- Tekerekli sandalye kullanan bireyler için jel, köpük, sünger ve hava geçiren minderler kullanınız.
- Yatak çarşaflarının düzgün, kırışksız, gergin, kuru ve temiz olmasına özen gösteriniz.^{24,27}

► Basınç Ülseri Riski Taşıyan Bölgeye Masaj Yapılır mı?

Basınç ülseri riski taşıyan bölgeye masaj yapmayınız. Masaj kemik çıkıntılarının olduğu bölgelerde sürtünmeyi arttıracaktır ve derin doku hasarı riski nedeniyle önerilmemektedir.²⁷

Kaynaklar

1. European Pressure Ulcer Advisory Panel and National Pressure Ulcer Advisory Panel. Prevention and treatment of pressure ulcers; quick reference guide. Washington DC. National Pressure Ulcer Advisory Panel; 2009.
2. Karadağ A. (2011) Basınç Ülserlerinde Hemşirelik Bakımı. Klinik Uygulama Becerileri ve Yöntemleri (Ed. Atabek Aştı T, Karadağ A) . Adana : 431-461.
3. Basınç Ülseri Gelişen Bölgeler <http://www.yoihd.org.tr/sayfa.aspx?id=81> Erişim Tarihi: Mayıs 8,2016
4. Pınar, R. Yaşlılarda Bası Yaraları; Önleme, Tedavi ve Bakım. Klinik Gelişim. 2004; 17(2): 130-137.
5. Aştı T.A. Karadağ, A. 2012. Hemşirelik Esasları; Hemşirelik Bilimi ve Sanatı, Akademi Yayıncılık, Ankara.
6. Karadağ, A., Karabağ, A. (2013). Basınç Ülserlerinde Etiyoloji ve Fiziopatoloji. Kronik Yarada Güncel Yaklaşımlar (Ed: Selçuk Baktıroğlu, Şamil Aktaş): 116-137,
7. Hoeman, S,P. 1996. Rehabilitation Nursing Process and Application. (2nd edition). America: Mosby

8. Mitchell, H.A. Review of The Lowtlan Pressure Sore Prediction Score For Risk Assessment in the Orthopedic Setting, J Orthop Nurs. 2004: 8: 142-150.
9. İnan, D.G. (2009). Çukurova Üniversitesi Balcalı Hastanesi'nde Yatan Hastalarda Basınç Ülseri Prevalansı. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; Yüksek Lisans Tezi, Adana
10. Çınar, N.D., Sevgi, F. Basınç Yaralarının Önlenmesi ve Bakımında Hemşirenin Rolü. Yoğun Bakım Hemşireleri Dergisi. 2001: 5(2): 87-91.
11. Clark, M., Romaelli, M., Roger, S.I., et al. (2010). Microclimate in contex in; International review, Pressure ulcer prevention; pressure, shear, friction and microclimate in contex, A consensus document. London: Wounds International
12. Gül, Ş. (2011). Ameliyathanede Sıvı Dolgulu Destek Yüzeyi Kullanmanın Basınç Ülserini Önlemeye Etkisi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
13. Perry AG, Potter PA. 2003. Basic Nursing Essentials for Practicce. (5th Edition). USA: Mosby.
14. Sönmez, A. Bası Yaraları. Türk Aile Hekimliği Dergisi 2003;7(2):57-62.
15. Keast, D.H., Parslow, N., Houghton, P.E.et all. Best Practicce Recocommendations fort he Prevention and Treatment of Pressure Ulcers. Advances in Skin & Wound Care. 2007: 20(8): 447-460.
16. İnözü, E., Özakpınar, H.R., Durgun, M., Eryılmaz, A.T., Selçuk, C.T., Telliöglu, A.T. Geriatrik Hastalarda Bası Yaralarına Yaklaşım. Dicle Tıp Dergisi. 2012: 39 (3): 408-412.
17. Karadağ, A. Basınç Ülserleri: Değerlendirme, Önleme ve Tedavi. C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi. 2003;7 (2): 41-46.
18. Lindeman CA, McAthie M. 1999. Fundamentals of Contemporary Nursing Practice. (1st Edition). USA:W.B. Saunders Company.

19. Coleman, S., Gorecki, C., Nelson, E.A., et al. Patient risk factors for pressure ulcer development: sistemic review. *Int J Nurs Stud.* 2013: 50(7): 974-1003.
20. Lewis, M., Pearson, A., Ward, C. Pressure Ulcer Prevention and Treatment: Transforming Research Findings into Concensus Based Clinical Guidelines. *Int J Nurs Pract.* 2003: 9(2):92-102.
21. Schultz, A., Bien, M., Dumond, K., Brown, K., Myers, A. Etiology and incidence of pressure ulcers in surgical patients. *AORN Journal.* 1999: 70 (3) : 434-449.
22. Brienza, D.M., Gayer, M.J. Using support surfaces to manage tissue integrity. *Adv Skin Wound Care.* 2005: 18(3): 151-157.
23. Lindgren, M., Unosson, M., Fredrikson, M., Ek, A.C. İmmobility a majör risk factor for development of pressure ulcers among adult hospitalized patient: a prospective study. *Scand J Caring Sci.* 2004: 19(7):57-64.
24. European Pressure Ulcer Advisory Panel and National Pressure Ulcer Advisory Panel. Prevention and treatment of pressure ulcers; quick reference guide. Washington DC. National Pressure Ulcer Advisory Panel; 2014.
25. Karadağ, A., Aşar, P. (2013). Basınç Ülserlerinde Değerlendirme. *Kronik Yarada Güncel Yaklaşımlar* (Ed: Selçuk Baktıroğlu, Şamil Aktaş): İstanbul: 138-185
26. Doughty, D.B. Wound assessment: tip and techniques. *Home Healthcare Nurse.* 2004: 22(3): 192-195
27. Karadağ, A., Gül, Ş. (2013). Basınç Ülserlerinde Değerlendirme. *Kronik Yarada Güncel Yaklaşımlar* (Ed: Selçuk Baktıroğlu, Şamil Aktaş): İstanbul: 186-209

21. Torbanın cilde yapışma durumunu kontrol etmek için stoma torbasını orta yerinden tutarak kendinize doğru çekiniz
22. Hastaya rahat edebileceği bir pozisyon veriniz.
23. Malzemeleri toplayınız. Stoma sabit bir ölçüye ulaştığında torbayı önceden kesip hazırlamanız işlem sırasında size kolaylık sağlayacaktır.
24. Ellerinizi sabunla yıkayınız.

Kaynaklar

1. Burch J. (2008). Stomas: ThePast, PresentandFuture: Stoma-Care (Ed. J. Burch).Singapore: 1-14
2. Dewit SC. (2009). FundamentalConceptsandSkillsForNursing. (3. Edition). Kanada: Saunders
3. Harputlu D. Stoma Bakımı. http://www.tkrcd.org.tr/upload/video/stoma/pdf/stoma_bakimi.pdf Erişim Tarihi: Mayıs 1, 2016
4. Karadağ A, Göçmen Baykara Z. (2012). Ostomili bireyin bakımı: Hemşirelik Esasları Hemşirelik Bilim ve Sanatı (Ed. Atabek Aştı T, Karadağ A). İstanbul: 1013-1055.
5. Taviloğlu K, Güven H. (2005). Stomakomplikasyonları. KoloproktolojiStoma-terapi Sempozyumu Kitapçığı. Adana: 151-154.
6. Stelton S. Nursingcareforstomacomplikations. KoloproktolojiStoma-terapi Sempozyumu Kitapçığı. Adana: 2005.p.124-126.
7. Baykara Z. (2011) Ostomi bakımı. Klinik Uygulama Becerileri ve Yöntemleri (Ed. Atabek Aştı T, Karadağ A) . Adana 1146-1177.
8. Cotrima H, Pereirab G. Impact of colorectalcancer on patientandfamily: Implicationsforcare. EuropeanJournal of Oncology-Nursing. 2008: 12: 217-226
9. Yıldız T. Stomalı hastalarda hemşirelik bakımı. Yara bakımı ve Tedavisi Sempozyum Dizisi. 2008: 67: 31-35.

10. İleostomi ile yaşam. http://www.yoihd.org.tr/userfiles/formlar/Ileostomi_Ile_Yasam.pdf Erişim Tarihi: Nisan 5, 2016.
11. Dramalı A. (2005). Sindirim sisteminin alt bölümüne yapılan cerrahi girişim sonrası bakım. KoloproktolojiStoma-terapi Sempozyumu Kitapçığı. Adana: 144-150.
12. Kolostomi ile yaşam. http://www.yoihd.org.tr/userfiles/formlar/kolostomi_ile_yasam.pdf Erişim Tarihi: Nisan 5, 2016.
13. Özyıldız A. (2005). Stomalı hastalarda beslenme sorunları. KoloproktolojiStoma-terapi Sempozyumu Kitapçığı. Adana:172-173.
14. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi İbni Sina Araştırma ve Uygulama Hastanesi. Stoma Bakımı El Kitabı. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2010.
15. Stelton S.(2007) Stomakomplikasyonları ve hemşirelik bakımı. V. Temel Stoma Bakım Hemşireliği Kursu 19-25 Kasım, Ankara.
16. Yava A. (2005) Stoma bakım ürünlerinin uygulanması ile ilgili sorunlar. KoloproktolojiStoma-terapi Sempozyumu Kitapçığı. Adana:162-164.
17. Nybaek H, Knudsen DB, Laursen TN, Karlsmark T, Jemec BEG. Skin problems in ostomy patients: a case-control study of risk factors. ActaDermVenereol 2009; 89: 64–67.
18. Şelimen D, Akgün M, Erdim A. (1998). Stoma Bakımı.(1. Baskı). İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Matbaa Birimi.
19. Burch J. Psychological problems and stomas: a rough guide for community nurses. Br J Community Nurs. 2005; 10: 224-227
- Şelimen D, Akgün M, Erdim A. (1998). Stoma Bakımı.(1. Baskı). İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Matbaa Birimi.
20. Burch J. Psychological problems and stomas: a rough guide for community nurses. Br J Community Nurs. 2005; 10: 224-227
- Home Management and Other Resources. <https://www.facs.org/-/media/files/education/patient%20ed/home%20management.ashx> Erişim Tarihi: Nisan 7, 2016.

21. Karadağ A. Stomaterapi ve Stoma Bakım Hemşireliği. http://www.tkrcd.org.tr/KolonRektumKanserleri/041_karadag.pdf http://www.tkrcd.org.tr/KolonRektumKanserleri/041_karadag.pdf Erişim Tarihi: Nisan 15, 2016.